

Nguyen Van Long*

Zarządzanie współczesnym regionalizmem wietnamskim w gospodarce światowej

Wprowadzenie

Niewiele pojęć we współczesnym świecie jest tak szeroko stosowanych i zarazem w tak różnorodny sposób definiowanych, jak globalizacja czy regionalizm. Pojęcia te służą do wyjaśniania bardzo wielu, czasami sprzecznych czy wręcz wykluczających się zjawisk i procesów zachodzących praktycznie we wszystkich dziedzinach życia gospodarczego, politycznego, społecznego czy kulturalnego i przebiegających zarówno w ramach stosunków międzynarodowych, jak i w poszczególnych państwach¹. W procesy globalizacji i integracji regionalnej zaangażowanych jest przy tym bardzo wiele rozmaitych podmiotów i aktorów, spośród których jednymi z najważniejszych z perspektywy gospodarki Wietnamu są ASEAN i Unia Europejska.

Obecnie Wietnam jest zaliczany do grupy gospodarek gwałtownie rozwijających się, zwanych azjatyckimi tygrysami. Produkt krajowy brutto rośnie w coraz szybszym tempie i w 2013 roku osiągnął wielkość 40 500 mln USD, co daje 450 USD per capita do 320 USD per capita w roku 2000. Rząd zakłada, że przyszłoroczny wzrost PKB wyniesie około 4%. Pozytywnie zmienia się również struktura PKB. W danych z roku 2013 rolnictwo, leśnictwo i rybołówstwo daje 23,6%; przemysł i budownictwo 40,2%; usługi 43,6%.

Globalizacja a regionalizm

Przed przejściem do przedstawienia istoty globalizacji należy wskazać, jakie są podstawowe cechy środowiska gospodarczego, politycznego i społeczno-kulturo-

* Nguyen Van Long – doradca ekonomiczny Ambasady Wietnamu.

¹ Z bardzo bogatej literatury poświęconej różnym aspektom globalizacji por.: Stiglitz, 2004; Haliżak, Kuźniar, Symonides, 2003; Szymański, 2001; Klich, 2001; Gwiazda, 2000; Bauman, 2000.

wego, w ramach którego kategoria ta funkcjonuje. Przede wszystkim należy podkreślić, iż w świetle reakcji świata na wydarzenia na Krymie² obecny system światowy okazał się niestabilny, ulega gwałtownym przemianom i znajduje się dopiero *in statu nascendi*. Jego ewolucja jest wynikiem oddziaływania wielu elementów o różnorodnym charakterze, takich jak rozpad tradycyjnego układu sił w skali globalnej, spowodowany upadkiem bloku komunistycznego w Europie, związane z tym rozprzestrzenianie się zasad demokracji i praw człowieka, rewolucja technologiczna, ewolucja bezpieczeństwa międzynarodowego. Pod wpływem wymienionych elementów świat staje się rzeczywiście, jak określał to swego czasu McLuhan, „globalną wioską”. Oznacza to ogromne zwiększenie współzależności pomiędzy najrozmaitszymi aktorami, odgrywającymi w różnych interakcjach różne role. Obserwujemy także ogromne przyspieszenie w skali historycznej ogólnego rozwoju cywilizacyjnego ludzkości, przejawiające się coraz szybszym tempem wprowadzania kluczowych osiągnięć w dziedzinie techniki i nauki (Gwiazda, 2000: 9).

Oddziaływanie wszystkich tych elementów przynosi jednak rezultaty dwojakiego rodzaju. Z jednej strony tworzy się bowiem społeczeństwo poprzemysłowe, w dodatku informacyjne bogatych państw wysoko rozwiniętych, które potrafią wykorzystać nowoczesne sposoby tworzenia oraz dystrybucji wiedzy i technologii (m.in. za pomocą Internetu i wykorzystując nowoczesne aplikacje na smartfony czy tablety) oraz podlegające procesom globalizacji. Z drugiej zaś strony pogłębiają się w bardzo szybkim tempie i wymiarze dysproporcje rozwojowe, spychające coraz liczniejsze rzesze mieszkańców krajów rozwijających się, w niewielkim tylko stopniu korzystających z dobrodziejstw rozwoju cywilizacyjnego, w pułapkę nędzy, głodu, konfliktów zbrojnych oraz coraz ostrzejszych problemów społecznych wszelkiego typu. W połączeniu z innymi problemami współczesnego świata, jak przeludnienie czy degradacja środowiska naturalnego, stwarza to groźną sytuację dla naszej ziemi. Charakteryzuje się ona brakiem równowagi i pogłębiającą się przepaścią pomiędzy rozwiniętą, bogatą Północą a coraz biedniejszym Południem (Milczarek, 2005: 12).

Głównym łącznikiem, który potrafi zespolić wszystkie interpretacje tych zjawisk i procesów jest właśnie kategoria globalizacji. Punktem wyjścia do jej badania może być uwzględnienie dwóch podstawowych cech wskazanego wyżej przyspieszenia ogólnocywilizacyjnego rozwoju współczesnego świata. Pierwszą z nich jest gwałtowne narastanie współzależności nie tylko między wszystkimi uczestnikami stosunków międzynarodowych, ale także wśród ogółu zjawisk gospodarczych, politycznych, społecznych, kulturalnych itd. zachodzących w obrębie państw, regionów czy w skali globalnej. Oznacza to, że wydarzenia zachodzące nawet w odległych

² Na przykład Rezolucję ZO ONZ w sprawie aneksji Krymu poparło tylko 100 spośród 193 krajów członkowskich: 11 było przeciw, a 58 wstrzymało się od głosu. Projekt jest podobny do tego, którego przyjęcie przez Radę Bezpieczeństwa ONZ zablokowała 19 marca Rosja, mająca w Radzie prawo weta (zob. więcej <http://www.tvn24.pl/zgromadzenie-ogolne-onz-poptepia-aneksje-krymu-przeciw-m-in-korea-polnocna-i-syria,412302,s.html>, dostęp: 3.05.2014).

regionach i w obrębie spraw, które wydają się nas wcale nie dotyczyć, mogą mieć pośredni czy wręcz bezpośredni wpływ na nasze życie (tab. 1).

Tabela 1. Rodzaje globalizacji

Lp.	Kategorie	Główne elementy i procesy
1	globalizacja w sferze finansów i własności kapitału	deregulacja rynków finansowych, międzynarodowa mobilność kapitału, wzrost fuzji i przejęć firm; początkowy etap globalizacji akcjonariatu
2	globalizacja rynków i strategii, szczególnie strategii konkurencji	integracja działalności biznesowej w skali globalnej, zintegrowane działania produkcyjne, w sferze B + R i finansów za granicą, zaopatrywanie się w materiały i surowce w skali globalnej, alianse strategiczne, outsourcing
3	globalizacja technologii i ścisłe powiązanie B + R z „produkcją” wiedzy	technologia jako podstawowy katalizator: rozwój technologii informatyczno-komunikacyjnych umożliwił powstanie globalnych sieci w obrębie tej samej firmy oraz pomiędzy różnymi firmami; globalizacja jako proces uniwersalizacji wzorców produkcji (toyotyizmu, „odchudzonej produkcji” itp.)
4	globalizacja wzorców życia i konsumpcji, globalizacja kultury	transfer i upowszechnianie dominujących stylów życia; wyrównywanie modeli konsumpcji; wzrost roli mediów; transformacja kultury – zalew rynku produktami kultury masowej (popkultury)
5	globalizacja zdolności regulacyjnych i rządu	zmniejszająca się rola rządów narodowych i parlamentów; próby opracowania nowych zasad i instytucji dla rządu globalnego
6	globalizacja jako polityczna unifikacja świata	oparta na analizie państwa integracja światowego społeczeństwa w globalny system polityczny i gospodarczy kierowany przez władze, supermocarstwo
7	globalizacja jako sposób postrzegania i świadomości	proces społeczno-kulturowy ukierunkowany na „jedną planetę Ziemię”; ruch globalistów, obywateli „planety Ziemi”

Źródło: Gwiazda, 2013, <http://www.geopolityka.org/analizy/2411-kontrowersje-wokol-globalizacji>, dostęp: 30.04.2014.

Drugą cechą podstawową globalizacji jest ogromna intensyfikacja owych zjawisk, przekraczających od dawna granice narodowe i prowadzących do swoistego „kurczenia” się naszego globu w wymiarze czasu i przestrzeni. Zjawiska te możemy zaobserwować m.in. w odniesieniu do obecnych możliwości podróżowania osób i przesyłania towarów oraz komunikowania się i przesyłania informacji w bardzo krótkim czasie i na dalekie odległości. Dodatkowym czynnikiem jest pojawienie się ogromnych ułatwień w rozprzestrzenianiu się norm i wzorców, poczynając od metod produkcji bądź zarządzania, a kończąc na modelach konsumpcji czy wzorcach kulturowych. Ogólnie rzecz ujmując, w wyniku procesów globalizacji świat staje się coraz bardziej zintegrowany siecią uniwersalnych powiązań, prowadząc ludzkość ku homogeniczności (Gwiazda, 2000: 7–9).

Regionalizacja współpracy gospodarczej

Globalizacja od kilkunastu lat idzie w parze z ożywieniem procesów regionalizacji współpracy gospodarczej i politycznej. Najwięcej organizacji regionalnych powstało w latach 80. i 90.; według szacunków WTO w 1997 roku istniało 188 różnego rodzaju regionalnych porozumień o wolnym handlu i ugrupowań integracyjnych; każde ze 159 obecnych krajów członkowskich WTO należy przynajmniej do jednego ugrupowania regionalnego. O ile więc proces globalizacji prowadzi do integracji działalności gospodarczej w skali całego świata (gospodarki globalnej), to postępujący równie szybko proces regionalizacji prowadzi do swoistego podziału gospodarki światowej na wiele różnych „bloków” gospodarczych i politycznych (Bauman, 2000: 87).

Warto podkreślić, że sporo istniejących organizacji integracyjnych i regionalnych umów o wolnym handlu różni się między sobą pod względem zakresu, form organizacyjno-instytucjonalnych, możliwości prowadzenia wspólnej polityki handlowej, stopnia swobody przepływów towarów, kapitału i siły roboczej oraz funkcjonującego wspólnego rynku. Prawdę mówiąc, tylko UE jest jedyną najlepiej rozwiniętą pod każdym względem organizacją regionalną lub najbardziej rozwiniętą międzynarodową integracją gospodarczą, dzięki której znajdujemy punkt odniesienia do przestudiowania stopnia integracji innych krajów zrzeszonych w bardziej luźnych ugrupowaniach regionalnych, takich jak ASEAN, APEC, Grupa Andyjska, AFTA, CEFTA oraz Mercosur. Ranking najbardziej zglobalizowanych gospodarek świata w 2012 roku pokazano w tabeli 2.

Powstanie luźniejszych ugrupowań regionalnych, które często były swoistym usankcjonowaniem międzysąsiedzkich umów handlowych oraz współpracy gospodarczej pomiędzy krajami Północy i Południa, określa się mianem otwartego regionalizmu. Pojęcie to odnosi się nie tylko do regionalizacji współpracy gospodarczej (głównie handlu), lecz także do regionalizacji współpracy politycznej; obecnie podstawowymi cechami wielu ugrupowań regionalnych są także zapewnienie bezpieczeństwa krajów członkowskich oraz przeciwdziałanie wspólnymi siłami niektórym negatywnym skutkom globalizacji międzynarodowego życia gospodarczego (Bidińska-Jakubowska, 2000: 44–46).

**Tabela 2. Ranking najbardziej zglobalizowanych gospodarek świata w 2012 roku
– Indeks Globalizacji 2012**

Miejsce	Kraj	Indeks Globalizacji 2012	Zmiana wyniku od roku 2011	Zmiana wyniku od roku 1995	Handel	Przeptyw kapitału	Siła robocza	Technologia	Kultura
1	Hongkong	7,81	0,06	1,96	8,27	8,46	4,81	8,54	8,89
2	Singapur	6,31	-0,02	1,01	8,57	6,04	4,80	5,56	6,31
3	Irlandia	5,63	0,08	1,20	6,32	6,04	5,90	3,68	6,35
4	Belgia	5,49	0,11	1,17	6,39	6,64	5,60	4,27	4,29
5	Szwajcaria	5,30	0,04	1,49	5,32	5,64	6,15	4,33	5,06
6	Holandia	5,19	0,02	0,92	6,24	5,59	5,19	4,49	4,21
7	Szwecja	4,96	0,01	0,97	6,27	5,29	4,82	4,07	4,12
8	Dania	4,94	0,01	0,92	5,88	5,33	4,88	4,26	4,12
9	Węgry	4,75	0,07	1,02	6,63	4,15	5,03	3,82	3,92
10	Wielka Brytania	4,74	0,03	0,63	5,89	4,81	4,83	3,94	4,06
11	Niemcy	4,72	0,03	0,87	6,47	4,58	4,38	3,92	4,00
12	Słowacja	4,66	0,09	1,53	6,29	4,16	4,76	3,74	4,22
13	Finlandia	4,62	0,03	0,71	5,73	4,90	4,42	3,96	3,87
14	Francja	4,58	0,04	0,87	5,41	4,55	4,77	3,97	4,08
15	Kanada	4,55	0,00	0,73	5,06	4,79	4,36	3,90	4,60
16	Izrael	4,55	0,01	0,54	5,75	4,36	4,41	3,32	4,89
17	Tajwan	4,55	0,02	0,88	5,86	4,24	4,56	4,03	3,87
18	Czechy	4,53	0,07	0,91	6,15	4,42	4,45	3,75	3,63
19	Austria	4,51	0,03	0,73	5,89	4,95	4,14	3,84	3,41
20	Hiszpania	4,45	0,00	0,84	5,65	4,37	5,02	3,26	3,85
21	Nowa Zelandia	4,44	0,05	0,68	5,49	4,48	4,24	3,81	4,05
22	Bułgaria	4,37	0,04	1,25	6,31	4,06	4,80	2,91	3,56
23	Norwegia	4,36	0,01	0,85	5,33	4,46	4,51	4,12	3,11
24	Australia	4,34	0,04	0,57	5,30	4,59	4,39	3,49	3,77
25	USA	4,33	0,02	0,66	5,32	4,57	4,16	3,62	3,79
26	Malezja	4,28	0,07	0,38	6,21	4,18	3,60	3,89	3,13
27	Polska	4,23	0,06	1,27	5,60	4,01	4,53	3,17	3,68
28	Chile	4,22	0,04	0,60	5,61	5,07	4,19	2,61	3,38
29	Portugalia	4,21	0,01	0,14	4,93	4,02	5,50	3,11	3,42
30	Włochy	4,20	0,03	0,79	5,42	3,65	4,77	3,10	4,02

Źródło: *Looking beyond the obvious. Globalization and new opportunities for growth*, 2013.

Wietnam na rynku globalnym

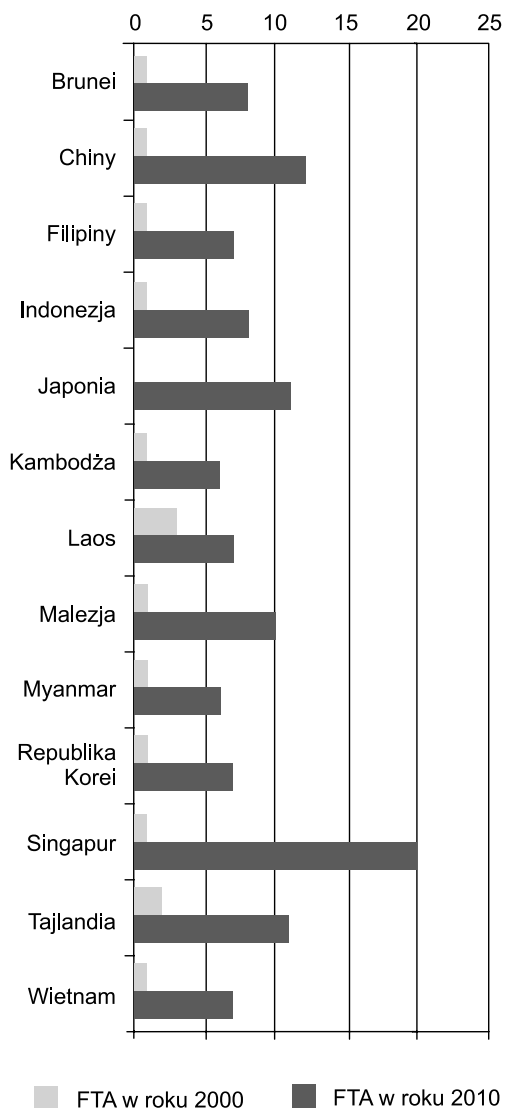
Wietnam odgrywa znaczącą rolę gospodarczą na obszarze funkcjonowania Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) oraz Azji³. Za sprawą politycznych i gospodarczych reform (znanych jako reformy Doi Moi) wprowadzonych w latach 80. Wietnam, jedno z ówczasie najbiedniejszych państw świata, zostało przekształcone w państwo o średnio niskim dochodzie, a jego centralnie planowana gospodarka zyskała charakter gospodarki rynkowej. Jeśli chodzi o handel towarami, obecnie Wietnam posiada znacznie zintegrowaną gospodarkę, a jego eksport stanowi trzy czwarte produktu krajowego brutto (GDP) kraju. Jednak opinia na temat Wietnamu jako cieszącego się sukcesami „tygrysa” Azji Południowo-Zachodniej była wielokrotnie podważana. Powodem tego były wyzwania ekonomiczne, jakich od czasu wybuchu międzynarodowego kryzysu finansowegoz 2008 roku doświadczał zarówno Wietnam, jak i państwa Unii Europejskiej (Smolaga, Szyjko, 2014: 13–16).

UE pogłębia stosunki gospodarcze z krajami dynamicznego regionu Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN). UE zainicjowała działalność centrum EU-Vietnam Business Network, którego celem jest udzielenie pomocy europejskim przedsiębiorstwom w poprawie zysków z szybko rozwijających się rynków międzynarodowych (*Wrota do ASEAN. Starania małych i średnich firm o rynek w Wietnamie*, 2013). W ostatnich latach handel i inwestycje pomiędzy UE i Wietnamem systematycznie się rozwijały. W oczach krajów członkowskich UE Wietnam jawi się jako państwo stanowiące potencjalną bazę produkcyjną, zyskowny i rozwijający się rynek oraz jedno z kluczowych „wrót” do szerszego i coraz bardziej zintegrowanego rynku ASEAN (Łastawski, 2003: 178–179).

Niemniej jednak w porównaniu do konkurencji z Azji udział handlu i inwestycji europejskich powoli się zmniejsza, ponieważ małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) mają problemy ze znalezieniem stałego punktu zaczepienia w Wietnamie. Główne cele „Misji dla Wzrostu” w Wietnamie obejmują:

- promowanie innowacji, zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu w UE i Wietnamie,
- pomoc firmom z UE, a w szczególności MŚP, w prowadzeniu działalności w regionie ASEAN,
- promowanie przemysłu UE w wybranych sektorach.

³ Gospodarcze i handlowe dane dotyczące Wietnamu (stan na rok 2013): liczba mieszkańców: 89,5 mln; PKB (ceny bieżące): 107,2 mld euro; PKB na mieszkańca (ceny bieżące): 2687 euro; faktyczne spożycie indywidualne na mieszkańca: 776,7 euro; eksport UE do Wietnamu: 5351 mld euro; import UE z Wietnamu: 18 514 mld euro; zasoby BIZ UE w Wietnamie: 0,8 mld euro; wskaźnik inflacji: 9,1%.

Rys. 1. Wzrost liczby porozumień o wolnym handlu (FTA) w Azji Wschodniej (liczba porozumień/kraj)

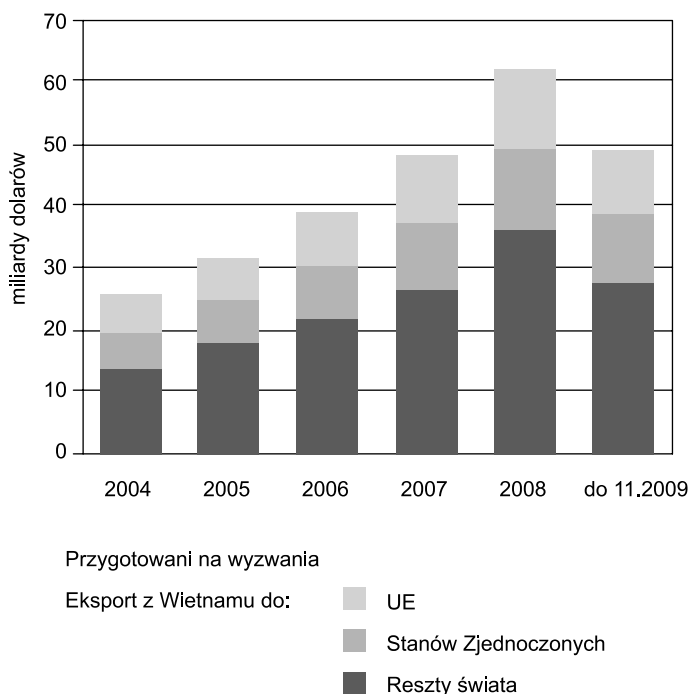
Źródło: Drelich-Skulska, 2011.

Istotną rolę w eksporcie z UE do Wietnamu odgrywają produkty rolne (ok. 13% całego eksportu do Wietnamu w 2013 roku) oraz w eksporcie Wietnamu do UE (ok. 20% w 2013 roku). Na licznych spotkaniach dwustronnych analizowana jest kwestia, jak efektywnie korzystać z zasobów i eko-innowacji i pomóc w tworzeniu możliwości biznesowych i bardziej zrównoważonych łańcuchów spożywczych. UE zachęca potencjalnych uczestników wymiany do nawiązywania współpracy i reali-

zowania wspólnych projektów. Aby zacieśnić obustronną współpracę pomiędzy MŚP ukierunkowanymi na eksport, w 2013 roku podpisano list intencyjny mający na celu nawiązanie dialogu odnośnie do polityki w zakresie MŚP. Opisano w nim głównie wymianę najlepszych praktyk w dziedzinie tworzenia przepisów przyjaznych MŚP, publiczne i prywatne konsultacje biznesowe i współpracę na rzecz badań i innowacji, wymianę najlepszych praktyk dla umiędzynarodowienia MŚP, współpracę i rozwój prężnie działających stowarzyszeń biznesowych.

W roku 2014 zaplanowano spotkanie Ho Anh Tuana, wiceministra kultury, sportu i turystyki, z delegacją Komisji UE w celu podpisania listu intencyjnego na temat możliwości wzmocnienia więzi i współpracy w dziedzinie zrównoważonej turystyki. Główne założenia pisma to współpraca UE i Wietnamu związana z:

- nawiązaniem okresowego dialogu i wymiany informacji na temat poszczególnych inicjatyw z zakresu turystyki w celu zapewnienia zrównoważonego rozwoju i konkurencyjności branży turystycznej,
- wymianą dobrych praktyk z zakresu rozwoju turystyki zrównoważonej pomiędzy władzami właściwymi do spraw turystyki i głównymi podmiotami zainteresowanymi, włączając kręgi akademickie, zwłaszcza działające na rzecz ochrony dziedzictwa naturalnego i kulturowego, MŚP, szkoleń i podnoszenia kwalifikacji oraz poprawy jakości usług turystycznych.

Rys. 2. Dynamika eksportu Wietnamu do krajów UE i USA

Źródło: Luong, 2010 (tłum red.).

Obecnie Wietnam staje się coraz ważniejszym partnerem handlowym dla Unii Europejskiej. W 2012 roku Unia, wyprzedzając Stany Zjednoczone, stała się najważniejszym rynkiem handlowym dla produktów pochodzących z Wietnamu. Duży odsetek dóbr wywożonych z Unii Europejskiej do Wietnamu stanowią maszyny i urządzenia (22,3%) oraz pojazdy i środki transportu (20,9%). Zaraz po Chinach Unia Europejska jest obecnie drugim co do wielkości partnerem handlowym Wietnamu, z szacunkowym deficytem handlowym, który w 2012 roku osiągnął 13 mld euro. Do głównych towarów, które Wietnam eksportował w 2012 roku do państw Unii Europejskiej, oprócz produktów rolniczych zalicza się produkty przemysłu obuwniczego i odzieżowego (11,5%). W czerwcu 2012 roku pomiędzy Unią Europejską a Wietnamem rozpoczęły się rozmowy w sprawie dwustronnej Umowy o wolnym handlu (FTA). Do tej pory przeprowadzono pięć rund negocjacji (Wojciechowski, 2006: 65–68).

Rola ASEAN w procesach regionalizacji

W obliczu istotnych zmian, jakie dotknęły światową gospodarkę na przełomie lat 80. i 90. (powstanie APEC w 1989 roku⁴, Mercosur w 1991 roku⁵, AFTA w 1994 roku czy wreszcie wejście w życie traktatu o UE w listopadzie 1993 roku), kraje Azji Wschodniej zdecydowały się również wkroczyć na ścieżkę regionalizacji i stworzyć zintegrowany system ekonomiczny. Z historycznego punktu widzenia gospodarcze scalanie regionu rozpoczęło się jednak dużo wcześniej.

⁴ APEC (Asia-Pacific Economic Co-operation, Wspólnota Gospodarcza Azji i Pacyfiku) – luźny układ integracyjny dotyczący współpracy gospodarczej krajów Azji i obrzeży Pacyfiku, powołany w 1989 roku w Canberze podczas nieformalnego spotkania sześciu państw członkowskich ASEAN, Australii, Nowej Zelandii, Kanady, USA, Japonii i Korei Południowej. Sekretariat APEC został utworzony w 1993 roku i znajduje się w Singapurze. Szczyt APEC organizowany jest corocznie od 1993 roku. APEC nie jest organizacją międzynarodową (taką jak Unia Europejska) ani też nie zamierza o taki status się ubiegać. Współpraca w ramach tego układu opiera się wyłącznie na deklaracjach politycznych, tak więc podmiotami APEC są gospodarki państw. Deklaracje zasadniczo są przyjmowane podczas odbywających się co roku posiedzeń szefów państw i rządów oraz odrębnych posiedzeń państw członkowskich. W kręgu państw APEC nie są zawierane żadne umowy państwowe. Działalność APEC opiera się na podejmowaniu konsensusu wyłącznie w kwestiach spornych; zob. więcej www.apec.org, dostęp: 3.05.2014.

⁵ Mercosur (hiszp. Mercado Común del Sur, Wspólny Rynek Południa) – czasem nazywany także Mercosul (port. Mercado Comum do Sul), międzynarodowa organizacja gospodarcza powołana w roku 1991 traktatem z Asunción (Paragwaj). Protokół z Ouro Preto z 1994 roku usankcjonował Mercosur jako podmiot prawa międzynarodowego. Jego zadania to wzmocnienie współpracy gospodarczej i zniesienie barier handlowych. Obecnie Mercosur jest najsilniejszą strefą wolnego handlu w Ameryce Południowej, do której chcą dołączyć także inne kraje regionu. Dwa pozostałe regionalne porozumienia integracyjne w Ameryce Południowej to: CACM (Central America Common Market) i Pakt Andyjski. Zob. więcej www.mercosur.int, dostęp 3.05.2014.

W 1995 roku Wietnam dołączył do ASEAN, regionalnej organizacji mającej na celu promowanie wzrostu ekonomicznego wszystkich jego członków. Wietnam jest aktywnym członkiem organizacji, o czym świadczy choćby przystąpienie do układu CEPT (Common Effective Preferential Tariff), który przewiduje stopniową redukcję cel na towary importowane z krajów ASEAN. Dzięki członkostwu w tejże organizacji możliwa jest również rozszerzona współpraca z Unią Europejską oraz Stanami Zjednoczonymi. Przypomnijmy, ASEAN (ang. Association of South-East Asian Nations) to Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, które jest organizacją polityczno-gospodarczą, powstała na gruzach Association of South-East Asia utworzonego przez Malesję, Filipiny i Tajlandię w 1961 roku. Jej siedzibą jest Dżakarta. Członkami są (w kolejności przystępowania): Filipiny, Indonezja, Malesja, Singapur, Tajlandia (państwa założycielskie), Brunei (od 8 stycznia 1984 roku), Wietnam (od 28 lipca 1995 roku), Laos i Birma (od 23 lipca 1997 roku) oraz Kambodża (od 30 kwietnia 1999 roku).

Warto przypomnieć, że tereny Azji Południowo-Wschodniej były w swej historii obszarem bardzo podzielonym, bez żadnej regionalnej tożsamości. Podjęcie współpracy regionalnej mogło wzmocnić ten region w walce o niepodległość przeciw Europie, USA, Japonii. Przywódcy poszczególnych krajów pochłonięci jednak wojnami wewnętrznymi nie dostrzegali szansy, jaką mogło być wspólne działanie w regionie. Pierwsze próby współpracy regionalnej podjęto w latach 50. i 60. W okresie tym politycy podjęli próbę wezwania do zacieśniania więzi między państwami w dziedzinach: polityki, gospodarki, kultury, apelowali o wspólną obronę uzyskanej niedawno niepodległości.

W latach tych w regionie powstało wiele różnorodnych organizacji, jak między innymi: SEATO (South-East Asia Treaty Organization) utworzona w 1954 roku z inicjatywy USA, by zwalczać wpływy komunistyczne w Tajlandii i na Filipinach; ASA (Stowarzyszenie Południowo-Wschodniej Azji), w skład której wchodziły: Malesja, Filipiny i Tajlandia, MAPHILDO (Malesja, Filipiny i Indonezja), ASPAC – Rada Azji Pacyfiku, która rozpadła się jedenaście lat po założeniu. Założyciele chcieli przede wszystkim zjednoczyć się w celu zwalczania komunistycznych wpływów szerzących się wówczas w Europie oraz podjąć współpracę w dziedzinie ekonomiczno-społecznej i kulturalnej. Konflikty między państwami niweczyły jednak wszelkie plany.

Druga połowa lat 60. przyniosła poprawę stosunków w regionie. Powstała więc koncepcja ściślejszego instytucjonalnego połączenia tych państw, aby wspólne uczestnictwo w organizacji ułatwiało komunikowanie się i zapobieganie ewentualnym konfliktom w regionie. Dostrzeżono również potrzeby ekonomiczno-społeczne rozwoju współpracy regionalnej. Liczono, że współpraca ekonomiczna z sąsiadami może stać się ważnym czynnikiem sprzyjającym rozwojowi gospodarek narodowych i osłabieniu zależności od rynków zachodnich; traktowano ją jako ważny środek podtrzymania wewnętrznej stabilizacji politycznej. Do wzrostu zainteresowania współpracą regionalną przyczyniło się także zwiększenie roli Japonii w regionie. Przy-

wódcy krajów Azji Południowo-Wschodniej uważali, że wspólne działanie pomoże im poradzić sobie z rosnącym potentatem ekonomicznym. W rezultacie w 1967 roku przedstawiciele pięciu państw: Indonezji, Filipin, Singapuru, Tajlandii i Malezji podpisali w Bangkoku deklarację powołującą do istnienia Stowarzyszenie Krajów Azji Południowo-Wschodniej – ASEAN, któremu przyświecały trzy podstawowe cele:

- promowanie rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego regionu poprzez program współpracy,
- zabezpieczanie stabilności politycznej i ekonomicznej w regionie,
- stworzenie forum do rozwiązywania problemów wewnątrz regionu.

Powstanie organizacji dla każdego z członków miało duże znaczenie. Malezja liczyła na osłabienie ekonomicznej i politycznej zależności od Wielkiej Brytanii oraz odnowienie stosunków z Indonezją i Filipinami. Z kolei Filipiny chciały rozszerzenia więzi handlowo-ekonomicznych z sąsiadami i większej samodzielności w polityce zagranicznej. Zainteresowanie Indonezji wiązało się z obawą, że odmowa udziału w planowanej organizacji mogłaby doprowadzić do jej izolacji wśród sąsiednich państw. Za udziałem zaś Singapuru przemawiała potrzeba umocnienia jego wiarygodności jako państwa niezależnego oraz chęć nawiązania stosunków z sąsiadami i uzyskania korzystnej pozycji międzynarodowej w regionie.

Państwa członkowskie od początku wykluczały możliwość dominacji któregośkolwiek z nich w Stowarzyszeniu. Położono nacisk na partnerstwo, równość i całkowitą suwerenność uczestników. Mimo wyliczenia dziedzin współpracy (handel, rolnictwo, przemysł, transport i komunikacja) ASEAN był raczej deklaracją dobrych intencji, a nie wytyczeniem konkretnych zadań. Podczas pierwszych ośmiu lat istnienia organizacji brak było jakichkolwiek zmian strukturalnych w krajach członkowskich. Jedynym efektem był wzrost wzajemnego zaufania i wypracowanie dróg współpracy między rządami krajów, które jednak zawsze podkreślały pierwszeństwo tożsamości narodowej i celów narodowych nad regionalnymi. Konkretną działalność komplikowały sprzeczności interesów między państwami. Dopiero w latach 70. zakończenie wojny w Wietnamie zmieniło sytuację w regionie i pojawiła się potrzeba większego zbliżenia krajów regionu i skonkretyzowania planu działania (Szymański, 2001: 123–125).

W latach 80. doszło do zwiększenia liczby członków ugrupowania. W styczniu 1984 roku w skład ASEAN weszło Brunei Darussalam. W ugrupowaniu tym znalazły się wówczas wszystkie niepodległe, demokratyczne kraje regionu. W lipcu 1995 roku siódmym członkiem ASEAN został Wietnam. Wejście do tego ugrupowania komunistycznego Wietnamu miało znaczenie symboliczne, ponieważ jednym z motywów powstania ASEAN była konieczność powstrzymania rozprzestrzeniania się komunizmu w tym regionie. Przyjęcie Wietnamu w poczet członków ASEAN odebrano przez polityków jako chęć zmniejszenia militarnej dominacji Chin w tym regionie. Od 1997 roku członkostwo w ASEAN uzyskały także kraje Laos oraz Myanmar (Birma).

Państwa ASEAN zdecydowały się na włączenie Myanmar do ugrupowania mimo utrzymującego się tam reżimu wojskowego, dalekiego od demokracji. Jednak przeważała tu chęć utrzymania Myanmar poza zasięgiem wpływów chińskich, a także obawa przed potencjalnym zagrożeniem ze strony Indii. Uznano decyzję o przyjęciu Myanmar za „politycznie błędną”, ale za to „poprawną strategicznie”. Jako dziesiąty członek do ugrupowania została włączona Kambodża w kwietniu 1999 roku. Oznaczało to osiągnięcie założonego 30 lat wcześniej celu, jakim było zjednoczenie wszystkich dziesięciu krajów Azji Południowo-Wschodniej w ramach jednej wspólnej organizacji. W 1992 roku wypracowano w końcu porozumienie w sprawie utworzenia Strefy Wolnego Handlu ASEAN (ASEAN Free Trade Area, AFTA). Na podstawie tego porozumienia sygnatariusze ugrupowania zgodzili się do 2008 roku obniżyć cła w handlu towarami przemysłowymi między sobą do poziomu 0–5%. Następnie skrócono ten okres do 2003 roku. Do 2002 roku Strefa Wolnego Handlu objęła wszystkie produkty przemysłowe, w tym również dobra kapitałowe oraz produkty rolne. Uzgodniono ponadto, że AFTA będzie stopniowo eliminować ograniczenia ilościowe oraz inne bariery pozataryfowe.

Dzisiaj ASEAN jest nowoczesną organizacją o charakterze ekonomicznym. Najważniejsze postanowienia podejmowane są jednogłośnie podczas spotkań szefów rządów państw członkowskich, zwanych szczytem ASEAN. Spotkaniom na szczycie towarzyszą konferencje z udziałem ministrów spraw zagranicznych, którzy omawiają polityczne, społeczne, kulturowe i dyplomatyczne aspekty wzajemnej współpracy. Raz w roku spotykają się ministrowie gospodarek państw członkowskich, którzy zajmują się ekonomicznymi sferami współpracy. Od 1992 roku odbywają się również konferencje, na których obecni są ministrowie pracy i ubezpieczeń społecznych, edukacji, informacji, zdrowia, energii, nauki i technologii oraz środowiska naturalnego.

Stałym organem ASEAN jest Sekretariat Generalny, który pełni funkcje organizacyjne i koordynuje prace ugrupowania pomiędzy spotkaniami ministrów oraz Komitet Operacyjny, który nadzoruje działalność organizacji między spotkaniami na szczycie i spotkaniami ministerialnymi. W każdym państwie członkowskim znajduje się krajowy sekretariat ASEAN, którego zadaniem jest wprowadzanie projektów ASEAN na swoim terytorium. Ponadto powołano wiele komitetów ekonomicznych, m.in.: finansów i bankowości, żywności, rolnictwa i leśnictwa, transportu i komunikacji, przemysłu, minerałów i energii oraz handlu i turystyki, które miały za zadanie promować rozwój kooperacji między krajami członkowskimi.

Stosunki handlowe Unii Europejskiej z państwami ASEAN

Kraje ASEAN reprezentują różnorodny rozwój gospodarczy, od najbardziej rozwiniętego Singapuru do Myanmaru, którego poziom rozwoju nie jest liczony przez organizacje międzynarodowe. W latach 1997–1998 Indonezja i Tajlandia przeżyły kryzys walutowy, który odbił się również na gospodarkach Filipin, Malezji, a na-

wet Singapuru. W latach 2000–2003 sytuacja ekonomiczna tych krajów znacznie się poprawiła, ale dysproporcje między państwami ASEAN będą utrzymywać się jeszcze długo. Trzy spośród krajów członkowskich należą do pięćdziesięciu najbiedniejszych krajów świata (Myanmar, Kambodża, Laos), Wietnam znajduje się blisko tej granicy, a Indonezja i Filipiny są zaliczane do krajów o niskim poziomie dochodów (Barcz i in., 2012: 34–35).

Stosunki między Wspólnotą Europejską a krajami ASEAN zostały nawiązane w czerwcu 1972 roku, a trzy lata później nastąpiło pierwsze spotkanie w Dżakarcie w dniach 24–25 września 1974 roku. Natomiast pierwsze porozumienie o współpracy gospodarczej i handlowej podpisano w listopadzie 1980 roku w Kuala Lumpur, powołując na nim Wspólny Komitet Współpracy. W połowie lat 90. zainicjowano działania w ramach „nowej strategii wobec Azji”, która została opracowana przez Komisję Europejską w 1994 roku, lecz działania te nie wpłynęły na stosunki gospodarcze i powrócono do nich w 2001 roku. W kwietniu 2003 roku powstała inicjatywa TREATI (Trans-Regional EU-ASEAN Trade Initiative), której wprowadzenie rozpoczęto w 2004 roku.

W 2003 roku udział państw ASEAN (Filipiny, Indonezja, Malezja, Singapur, Tajlandia) w eksporcie wynosił 93,5% ogółu dziesięciu państw ASEAN, a ich import 89,5%. Jeśli chodzi o Unię Europejską, to jej udział powoli maleje. W 1995 roku UE zajmowała drugie miejsce pod względem eksportu z państwami ASEAN oraz trzecie, zaraz po Japonii i USA, miejsce jako partner handlowy (udział UE w światowym handlu ASEAN wyniósł wówczas 18%, podczas gdy ze strony azjatyckiej wyniósł 2,6%). Ogólna wartość handlu między partnerami wzrosła o 31,5%, a wartość BIZ UE w regionie wzrosła o 13,1%: z 35 mld USD w 1993 roku do 39,5 mld USD w 1994 roku, w 1998 roku udział ten wynosił 3,3%, a w roku 2002 już tylko 1,8% (45 mld euro). Jeśli chodzi o saldo obrotów, to od ponad dwudziestu lat kształtuje się na niekorzyść UE: saldo, osiągnęło najwyższy poziom w roku 2000 (–30,7 mld euro), zmiany nastąpiły od 2001 roku, gdzie saldo utrzymywało się na poziomie 22,5–23,5 mld euro (Bidzińska-Jakubowska, 2000: 47).

W latach 1980–2002 struktura wymiany handlowej uległa pozytywnym zmianom na korzyść państw ASEAN, ponieważ udział maszyn, środków transportu i wyrobów przemysłowych w eksporcie UE wzrósł z 35% do 82% w roku 2002, natomiast jeśli chodzi o znaczenie surowców i produktów rolnych, to odnotowano spadek, surowców z 29,5% do 6%, produktów rolnych z 21% do 5%. W przypadku Unii w eksporcie utrzymuje się wiodąca rola maszyn i środków transportu (z 53% do 54%) oraz produktów przemysłowych (z 18% do 20%). Współpraca gospodarcza i handlowa między UE a ASEAN rozwija się, choć w rzeczywistości obserwujemy zastój, a w niektórych stosunkach nawet regres. Unia Europejska nie jest szczególnie zainteresowana tym regionem świata w przeciwieństwie do Japonii, Chin czy USA i prawdopodobnie jest świadoma polityki Wspólnoty.

Podsumowanie

Wietnam dzięki utrzymaniu kursu reformatorskiego i rozwijaniu współpracy międzynarodowej realizowanej poprzez politykę otwarcia na świat jest postrzegany jako interesujący partner handlowy i polityczny. Pozytywny wizerunek tworzy również polityczna stabilność i nieco powolna, ale konsekwentna reforma struktur państwa, prawa i gospodarki. Dobre stosunki z sąsiadami i organizacjami światowymi powodują, że kraj ten jest postrzegany jako bezpieczny i atrakcyjny ośrodek dla wszelkich inwestycji zagranicznych w krótkim i średnim okresie. Wietnamski proces zmian doskonale obrazuje opisane uczestnictwo kraju w niezliczonej liczbie organizacji międzynarodowych.

ASEAN jest obecnie jednym z najszybciej rozwijających się regionów w świecie. Ocena Stowarzyszenia Azji Południowo-Wschodniej jako ugrupowania integracyjnego, które przetrwało jak dotąd próbę czasu w porównaniu z dużą liczbą powstających i znikających formacji tego typu wśród krajów rozwijających się, musi być pozytywna. Za jedną z przyczyn przetrwania i pewnych osiągnięć ASEAN uznaje się podkreślany już wcześniej fakt, że kraje członkowskie tej organizacji nie usiłują współżyć bardzo blisko, ale pozostając w przyjaznych stosunkach, mają podobne, generalnie rzecz biorąc, punkty widzenia na zagadnienia, które ich dotyczą. Współpracują w tych obszarach, gdzie są w stanie osiągnąć konsensus, odkładając natomiast na dalszy czas te sprawy, co do których się nie zgadzają bądź zauważają różnice w poglądach.

Do bardzo ważnych osiągnięć ASEAN należy ponadto zaliczyć rosnące kontakty tego regionu ze światem zewnętrznym i wykształcenie swojego rodzaju tożsamości regionalnej na forum międzynarodowym. Podejmując działania zmierzające do zacieśnienia wzajemnej współpracy, Stowarzyszenie nigdy nie narzucało swoim członkom jej tempa, dostosowując je do możliwości poszczególnych krajów. Dla rozwoju handlu wewnątrzregionalnego istotne znaczenie ma powstanie AFTA⁶, co wskazuje na włączenie się państw ASEAN do ogólnoświatowej tendencji tworzenia regionalnych stref wolnego handlu w celu wzmocnienia swojej pozycji przetargowej w negocjacjach na temat dostępu do rynków integrujących się w ramach innych ugrupowań tego typu. Kilkuletni okres działalności AFTA wskazuje na podejmowanie prób pogłębienia integracji przez przyspieszenie procesu liberalizacji handlu i zwiększenia zakresu towarów objętych liberalizacją. Sukcesem osiągniętym przez ASEAN jest również poszerzenie jego składu członkowskiego. Obecnie Stowarzyszenie to zrzesza wszystkie dziesięć krajów Azji Południowo-Wschodniej.

⁶ AFTA (ang. ASEAN Free Trade Area) – strefa wolnego handlu działająca w ramach Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej. Zgodnie z planem państw należących do ASEAN w 1993 roku wszystkie kraje azjatyckie miały zostać objęte strefą wolnego handlu i spowodować rozwój regionu, otwarcie azjatyckich gospodarek na siebie, ich promocję na zewnątrz, a przez to zwiększenie konkurencyjności wobec Stanów Zjednoczonych i krajów europejskich. W 2002 roku kraje ASEAN podjęły rozmowy z Chinami jako potencjalnym partnerem w obszarze wolnego handlu; zob. więcej www.aseansec.org, dostęp: 30.04.2014.

Również Unia Europejska zmienia się na naszych oczach. Nie dlatego, że szuka złudnego kompromisu we wszystkich sprawach, lecz dlatego, że szuka samej siebie i swojego miejsca w świecie. UE jest dzisiaj nowoczesnym paktem zawartym pomiędzy suwerennymi narodami, które postanowiły dzielić swą przyszłość i zwiększać wspólną suwerenność. U podstaw tego paktu leżą wartości, które Europejczycy cenią sobie najbardziej: pokój, dobrobyt gospodarczy, bezpieczeństwo, demokracja, sprawiedliwość i solidarność. Trwająca obecnie rewolucja technologiczna w radykalny sposób zmienia życie w całym uprzemysłowionym świecie, również w Europie. Należy zdawać sobie sprawę z tego, że zjawisko to niesie ze sobą nowe wyzwania, które przekraczają tradycyjne granice. Trwały rozwój, trendy populacyjne, dynamizm gospodarczy, solidarność społeczna i znalezienie etycznej odpowiedzi na postęp w naukach biologicznych – tych kwestii nie da się już skutecznie rozwiązać na poziomie krajowym. Szukając nowych rozwiązań, musimy również mieć wzgląd na przyszłe pokolenia (Bauman, 2000: 86).

Procesy integracji regionalnej dotyczą całych kontynentów stanowiących tylko część szybko zmieniającego się świata, który musi odnaleźć swój punkt równowagi. Na Europę czy Azję wpływ mają również wydarzenia na innych kontynentach, niezależnie od tego, czy dotyczą stosunków ze światem islamskim, chorób i klęski głodu w Afryce, unilateralistycznych tendencji Ameryki Północnej, dynamicznego rozwoju gospodarczego w Australii czy też delokalizacji przemysłu i miejsc pracy na całym świecie. Wietnam nie może skupiać się wyłącznie na własnym rozwoju, musi także stawić czoło globalizacji. Wietnam ma jeszcze wiele do zrobienia, zanim będzie mógł powiedzieć, że naprawdę jest wiarygodnym podmiotem na światowej scenie politycznej, dyplomatycznej i gospodarczej. Mam nadzieję, że rok 2014 będzie przełomowy dla Wietnamu, jak i całego regionu Azji Południowo-Wschodniej.

Summary

Management of contemporary Vietnamese regionalism in the world economy

This article examines the most important issues raised in the contemporary debate about relations between regionalism and multilateralism in the world economy. Vietnam modern strategies aim at preferential trade agreements and integration groupings. These seem to be quite effective measures in restraining globalisation and generating at the same time several serious problems for the functioning of the multilateral regional groupings like ASEAN and European Union. The integration goals require a strong political consensus, but for the time being the achievement of this consensus remains both ambitious and impossible.

Keywords: globalisation, regional integration, world economy

Bibliografia

- Barcz J., Kawecka-Wyrzykowska E., Michałowska-Gorywoda K. (2012), *Integracja europejska*, Walter Kluwer Polska, Warszawa.
- Bauman Z. (2000), *Globalizacja. I co z tego dla ludzi wynika*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Bidzińska-Jakubowska B. (2000), *Unia Europejska. Instytucje, porządek prawny, polityki wspólne, integracja Polski z Unią Europejską*, Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, Opole.
- Bielecki J. (2010), *Strefa wolnego handlu w Azji pomoże Chinom stać się potęgą gospodarczą*, http://forsal.pl/artykuly/383434.strefa_wolnego_handlu_w_azji_pomoze_chinom_stac_sie_potega_gospodarcza.html, dostęp: 30.04.2014.
- Drelich-Skulska B. (2011), *Nowy regionalizm w Azji Wschodniej*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations”, nr 43; <http://www.geopolityka.org/analizy/1821-nowy-regionalizm-w-azji-wschodniej>, dostęp: 30.04.2014.
- Gwiazda A. (2000), *Globalizacja i regionalizacja gospodarki światowej*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Gwiazda A. (2013), *Kontrowersje wokół globalizacji*, <http://www.geopolityka.org/analizy/2411-kontrowersje-wokol-globalizacji>, dostęp: 30.04.2014.
- Halizak E., Kuźniar R., Symonides J. (red.) (2003), *Globalizacja a stosunki międzynarodowe*, Branta, Bydgoszcz–Warszawa.
- Klich J. (red.) (2001), *Globalizacja*, ISS, Kraków.
- Looking beyond the obvious. Globalization and new opportunities for growth* (2013), Ernst & Young, <http://ey.media.pl/pr/236274/raport-ey-polska-jest-bardziej-globalnym-krajem-niz-panstwa-bric>, dostęp: 30.04.2014.
- Luong B. (2010), *European Union – Vietnam Commence Free-Trade Talk*, <http://talk.onevietnam.org/european-union-vietnam-commence-free-trade-talk>, dostęp: 30.04.2014.
- Łastawski K. (2003), *Od idei do integracji europejskiej*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej TWP, Warszawa.
- Milczarek D. (2005), *Unia Europejska wobec wyzwań globalizacji i regionalizmu*, [w:] A. Adamczyk, J. Borkowski (red.), *Regionalizm, polityka regionalna i fundusze strukturalne w Unii Europejskiej*, CEUW, Warszawa.
- Smolaga L., Szyjko C. T. (2014), *Globalne i regionalne problemy współczesności*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa.
- Stiglitz J. E. (2004), *Globalizacja*, PWN, Warszawa.
- Szymański W. (2001), *Globalizacja: wyzwania i zagrożenia*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
- Wojciechowski J. A. (2004), *Harmonization of Polish Law with European Law-status quo 2004*, “European Law Monthly”, No. 2, pp. 58–69.
- Wrota do ASEAN. Starania małych i średnich firm o rynek w Wietnamie* (2013), http://samorząd.pap.pl/depesze/komisja_europejska/131200/Wrota-do-ASEAN--Starania-malych-i-srednich-firm-o-rynek-w-Wietnamie, dostęp: 3.05.2014.